

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	30 ส.ค. 2555	22	7816	5

ร้อยเรื่อง
เมืองล้านนา
ปีที่ ๑๔

“สระโน”

คุ้มเจ้าราชสัมพันธ์ลำพูน... หายไปไหน

สระ

สระโน ในเรือนของล้านนาดูเหมือนว่าจะอยู่คู่กันมาตั้งแต่อดีตกาลโดยเฉพาะในอาคารคุ้มหลวงแทบทุกหลังจะประดับสระโนไว้ตามมุมหลังคา อันเป็นเอกลักษณ์ของเรือนโบราณบ้านล้านนามาจนถึงปัจจุบัน

ความสำคัญของสระโน เริ่มต้นขึ้นเมื่อราว 150 ปีที่ผ่านมาอิทธิพลของชาตตะวันตกที่รุกแผ่ขยายเข้ามาในดินแดนล้านนา ทำให้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นในล้านนามากมาย การเปิดป่าให้ชาวอังกฤษเข้ามาสัมปทานทำไม้ในภาคเหนือสมัยนั้น ทำให้ชาวอังกฤษเดินทางเข้ามาทำไม้ในเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก นับเป็นจุดเริ่มต้นที่เมืองเชียงใหม่รับเอาอิทธิพลของชาตตะวันตกก็ว่าได้ ขณะเดียวกันในช่วงนั้นเองก็มีการติดต่อค้าขายกับหัวเมืองต่าง ๆ เช่น พม่า อินเดีย จีน อินโดนีเซีย จึงทำให้อิทธิพลของชาตดังกล่าวไหลเทเข้าสู่เชียงใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ชื่อหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์	วันที่ 30 ส.ค. 2555	ปีที่ 22	ฉบับที่ 7816	หน้า 5
------------------------------------	------------------------	-------------	-----------------	-----------

ปีของขวามีลักษณะรูปทรงเป็นแท่งยาว อย่างไรก็ตามอาจารย์มณี ก็ไม่ได้บอกว่าสระโนเข้ามาแพร่หลายอยู่ในล้านนาได้อย่างไร เป็นเพียงข้อสันนิษฐานเปรียบเทียบในเชิงภาษาศาสตร์เท่านั้น

ในรายงานของอาจารย์วิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งได้ศึกษารูปแบบของอาคารบ้านเรือนสมัยโบราณ กล่าวถึงเรือนสระโนที่พบในลำพูนว่า เรือนสระโน คือเรือนที่ได้พัฒนาและคลี่คลายจากระบบระเบียบการก่อสร้างแบบเดิม เป็นเรือนเครื่องไม้แต่มีการยกพื้นน้อยกว่าเดิม

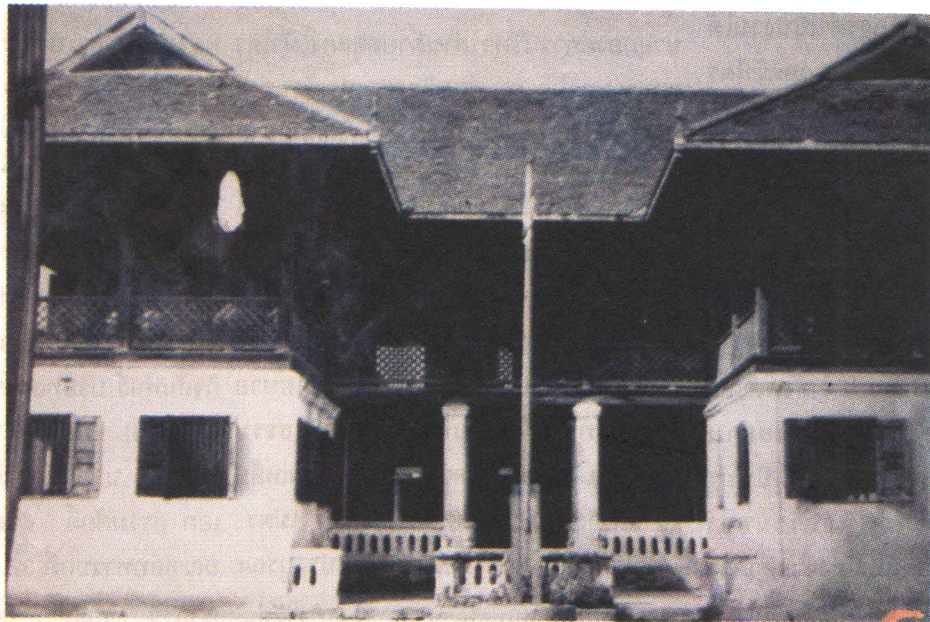
รูปแบบของอาคารบ้านเรือนในสมัยนั้น จึงเป็นรูปทรงที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาติตะวันตกเสียส่วนใหญ่ เช่น เรือนปั้นหยา ซึ่งเป็นเรือนไม้แบบตะวันตกหลังคาแบบปิรามิด มุงทุกด้านชนกันไม่มีหน้าจั่ว ขณะเดียวกันเรือนเครื่องไม้ยกพื้นมีได้สูงที่พัฒนาตามแบบสถาปัตยกรรมในเขตร้อนชื้นต่างถิ่น (Tropical Architecture) ได้แก่ เรือนไทยที่มาจากภาคกลาง เรือนมโนลาจากฟิลิปปินส์ เรือนขนมปังขิงและเรือนสระโนจากอังกฤษ ก็ได้เข้ามาแพร่หลายอยู่ในช่วงนั้นด้วย

กล่าวเฉพาะเรือนสระโน ซึ่งพบได้มากที่สุดที่ลำพูน จนคนท้องถิ่นด้วยตนเองเข้าใจว่าเป็นรูปทรงเฉพาะของอาคารในลำพูนนั้น แท้จริงแล้วเรือนสระโน เป็นเรือนสากลที่มาจากภาคกลาง เข้าสู่สยามประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 เรือนสระโนจะฮิตที่สุดในลำพูน ไม่เกิน 150 ปีมานี้เอง โดยได้รับอิทธิพลมาจากกระท่อมแบบอังกฤษ (English Cottage) เรือนสระโนจะสังเกตง่ายนิดเดียว ตัวเรือนอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง จุดเด่นอยู่ตรงหลังคาซึ่งเป็นแบบหน้าจั่ว มีแท่งไม้สี่เหลี่ยมหรือทรงกลมประดับอยู่ตรงส่วนยอดของจั่ว

จากลักษณะของสระโน ที่เป็นแท่งยาวนี้เอง ทำให้ศาสตราจารย์มณี พยอมยงค์ ปรารภญชาวล้านนา สันนิษฐานว่า คำว่า “สระโน” น่าจะมาจากคำว่า “สระหนี่” ซึ่งเป็น

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	30 ธ.ค. 2555	22	7816	5

เหลือประมาณ 1 - 1.5 เมตร ชานและเดินอาจมีฝาไม้ระแนงตีไขว้กันไว้โดยรอบ เรือนมีความมิดชิดมีขนาดเล็กกะทัดรัด รูปทรงของหลังคาอาจเปลี่ยนแปลงไปหลายรูปแบบ เช่น เรือนจั่วเดี่ยวหรือแฝด เรือนจั่วมนิลา ส่วนยอดและมุมหลังคาจะตกแต่งด้วยไม้กลึงสระโน มุมหลังคาด้วยวัสดุพื้นเมือง

เรือนสระโนที่พบในลำพูน ได้แก่ บ้านเจ้าหญิงเรือนแก้ว ณ ลำพูน บนถนนรถแก้ว สร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2468 เป็นเรือนไม้ยกใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่วมนิลา ตกแต่งยอดมุมหลังคาไม้กลึงสระโน บ้านเจ้าหญิงยอดเรือน ณ ลำพูน สร้างเมื่อปี พ.ศ.2477 เป็นเรือนไม้ยกใต้ถุนสูงเช่นกัน หลังคาทรงจั่วมนิลา ส่วนยอดและมุมตกแต่งด้วยสระโน บ้านเจ้าหญิงยอดเรือนนี้เป็นบ้านทรงพื้นเมืองขนาดใหญ่ มีชานและเดิน นอกจากนั้นยังมีเรือนสระโนบนถนนท่านาง เป็นบ้านไม้ยกพื้นสูงปัจจุบันเป็นบ้านร้าง และเรือนสระโนบนถนนสันป่ายาง อีกหลายหลัง ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อประมาณ 70 - 80 ปี

ที่พบเห็นได้ชัดเจนที่สุดคือคุ้มเจ้าราชสัมพันธ์วงศ์ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2455 ในสมัยเจ้าหลวงจักรคำจรงค์ดี เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10 (พ.ศ.2454 - 2486) ซึ่ง

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	30 ส.ค. 2555	22	17816	5

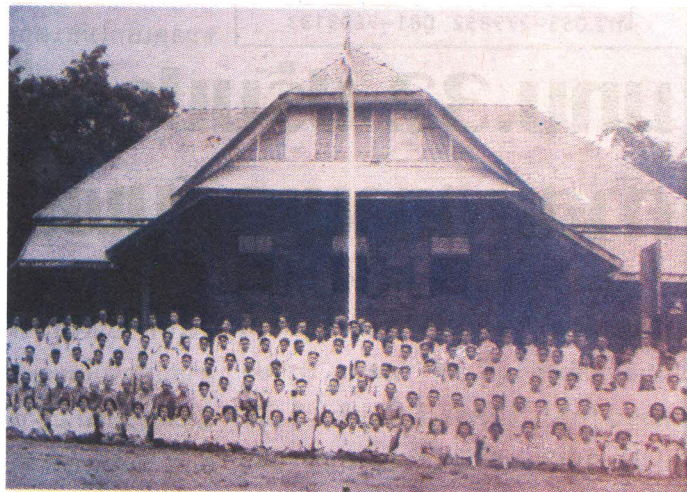
ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯ รัชกาลที่ 6 ตัวอาคารเป็นเรือนสระโน ขนาดใหญ่ 2 ชั้น ชั้นล่างก่อด้วยอิฐถือปูน ส่วนชั้นบนเป็นไม้ หลังคาจั่วผสมปั้นหยา เป็นเรือนพักอาศัยของ เจ้าราชสัณห์พันธวงศ์ กับเจ้าหญิงสองหล้าสัณห์พันธวงศ์ และบุตรธิดา จนกระทั่งสยามสถาปนิคสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ฯ ได้ ประกาศให้คุ้มเจ้าราชสัณห์พันธวงศ์เป็นอาคารอนุรักษ์

ปัจจุบันสระโน ในคุ้มเจ้าราชสัณห์พันธวงศ์ (เจ้าพุทธรังค์ ณ เชียงใหม่) สร้างในสมัยต้นรัชกาลที่ 6 ซึ่งเป็นอาคารเก่าแก่อายุครบ 100 ปี ซึ่งเทศบาลเมืองลำพูนมีแนวคิดในการอนุรักษ์ตัวอาคารจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองขึ้น แต่ได้ถูกรื้อทิ้งจากเทศบาลเมืองลำพูน โดยนำสระโนรูปทรงประหลาดผิดเพี้ยนจากของเดิมมาสวมใส่ ขณะเดียวกันสระโนของเดิมอายุ 100 ปีได้หายไปอย่างน่าสงสัย

สิ่งที่เกิดขึ้นกับสระโนในคุ้มเจ้าราชสัณห์พันธวงศ์ จึงเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากความเขลา อันหลงไหลไปตามกระแสของ

ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
เชียงใหม่นิวส์	30 ส.ค. 2555	22	7816	5

เทศบาลเมืองลำพูน มุ่งที่จะรื้อของเก่าแล้วสร้างของใหม่ โดย
ละเลยถึงสถาปัตยกรรมดั้งเดิมและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ
ตัวอาคาร ชาวบ้านในชุมชนและผู้ที่ยูรักษ์ของเก่าโบราณจึงควร
อย่างนึ่งเฉย หนึ่งพลังของท่านจะเป็นเสียงยับยั้งความไม่ชอบ
ธรรมทั้งหลาย

ดังนั้น หน่วยงานทั้งกรมศิลปากรฯ, สยามสถาปนิกสมาคมฯ
และผู้ที่มีอำนาจ ควรเข้ามาตรวจสอบในการปรับปรุงอาคารคุ้ม
เจ้าราชสัมพันธ์วงศ์ เพื่อไม่ให้ผิดเพี้ยนไปจากศิลปะดั้งเดิม หากจะ
มีการบูรณะก็ให้ดำรงเค้าเดิมของโบราณเอาไว้ ไม่ใช่รื้อของเก่า
แล้วสร้างของใหม่ อย่างน้อยร่องรอยของโบราณสถานเก่าแก่ก็ควร
ได้รับการสืบทอดมาถึงคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ทราบรากเหง้าของเผ่า
พันธุ์ตนเองว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร

ที่สำคัญสถาปัตยกรรม “แกงโฮ๊ะ” ที่สร้างขึ้นจากความ
โง่เขลาของผู้บริหารเทศบาลเมืองลำพูน จะประจานตัวท่านเอง
ไปอีกหลายสิบปี

จักรพงษ์ คำบุญเรือง

jakpong@chiangmainews.co.th